

Op zoek naar de verontwaardiging

Dirk Holemans

2010 is het Internationaal jaar van de Biodiversiteit. Volgens wetenschappers is het verlies aan biodiversiteit de grootste bedreiging voor de stabiliteit van het ecosysteem aarde en dus voor het voortbestaan van de mens.¹ En ook de klimaatwijziging staat in de top drie van grootste bedreigingen. Op het einde van dit jaar zou op de Conferentie van Cancún de wereld eindelijk tot een doortastend klimaatbeleid moeten komen, willen we de opwarming van de aarde onder de cruciale grens van twee graden Celsius houden. Waarbij het in beide gevallen niet enkel om mogelijke natuurrampen gaat, maar wel om humanitaire drama's van ongekeerde omvang.

Redenen genoeg om, terwijl het eigen land met zichzelf in de knoop ligt, aandacht te besteden aan deze grensoverschrijdende uitdagingen. Zoals Vera Dua in haar bijdrage duidelijk maakt, sterven dier- en plantensoorten aan grote snelheid uit. Een probleem dat al langer gekend is. Zo engageerden op de top van Johannesburg in 2002 alle wereldleiders zich om tegen 2010 het verlies aan biodiversiteit drastisch te verminderen. Maar zonder veel resultaat: 12 procent van de vogelsoorten, 20 à 30 procent van de plantensoorten, 25 procent van de zoogdieren en 32 procent van de amfibieën zijn met uitsterven bedreigd, of zijn reeds verdwenen. Het verlies aan biodiversiteit op soortniveau gebeurt aan een tempo dat duizendmaal maal hoger ligt dan de natuurlijke dynamiek. En biodiversiteitsverlies is sterk verbonden met de armoedeproblematiek. Drie kwart van de armsten ter wereld leven in landelijke gebieden en zijn rechtstreeks afhankelijk van ecosysteemgoederen om te overleven.

Zoals Dua onderlijnt, is de kern van het probleem dat economische groei en consumen-tisme de drijvende krachten zijn in onze geglobaliseerde wereld. Alles wordt in functie daarvan georganiseerd en is daaraan ondergeschikt. En omdat klassieke beleidsinstrumenten falen, groeit de vraag of het in geld uitdrukken van de waarde van diensten die ecosystemen leveren, een ommezwaai kan realiseren. Een vraag die Dua met open maar kritische blik benadert.

Een van de redenen waarom biodiversiteit onder druk staat, is de klimaatwijziging. Tinne Van der Straeten schetst in haar artikel een helder historisch overzicht van het klimaatbeleid. Ook dat dateert niet van gisteren: al in 1987 werd op de Conferentie van Toronto een eerste oproep gedaan tot het terugdringen van de broeikasgassen, namelijk 20 procent CO₂-vermindering tegen 2005. Met de klimaatflop van Kopenhagen nog vers in het geheugen, weten we dat ook hier de besluitvorming doorheen de jaren onvoldoende daadkracht kent. In feite staat nu de geloofwaardigheid van dergelijke multilaterale onderhandelingsprocessen op het spel. Voor Van der Straeten zou het opgeven van dit model echter een *race to the bottom* veroorzaken en de zo nodige

mondiale klimaatoplossingen zeker niet aanreiken. Op basis van dit perspectief maakt ze de inzet en vooruitzichten voor de nieuwe klimaatop van Cancún duidelijk.

Heeft klimaatwijziging vooral te maken met onze wijze van produceren en consumeren, dan zullen we ook gebruik moeten maken van alle technische kortetermijnoplossingen die voorhanden zijn. Zo argumenteert het Nederlandse Europarlementslid Bas Eickhout in zijn stuk over koolstofopvang en -opslag in de ondergrond. Het is een *end-of-pipe*-oplossing, maar misschien wel noodzakelijk om onder de kritische grens van twee graden Celsius te blijven. In ieder geval laat hij, net zoals Dua, zien dat ecologen het debat met een intellectueel open vizier aangaan.

De arme boeren in het Zuiden zijn waarschijnlijk de grootste verliezers van de combinatie van het verlies aan biodiversiteit en klimaatopwarming. Zij zijn voor hun inkomen en dagelijkse voedselvoorziening rechtstreeks afhankelijk van natuurlijke hulpbronnen en landbouwactiviteiten. Zoals Saar Van Hauwermeiren in haar artikel schrijft, zijn deze landbouwsystemen zeer gevoelig voor klimaatverandering: een aantal gewassen kent nu al een dalende opbrengst en meer en meer landbouwgronden worden ongeschikt voor voedselteelt. Ook hier is de band tussen het ecologische en het sociale overduidelijk. Klimaatverandering dreigt inspanningen op het vlak van landbouwontwikkeling en armoedebestrijding teniet te doen. Als het internationale klimaatbeleid een bijdrage wil leveren aan duurzame ontwikkeling zal het meer gericht moeten worden op de meest kwetsbare bevolking in ontwikkelingslanden. Een belangrijke vraag in Cancún moet dan ook zijn: dragen de maatregelen om de klimaatopwarming tegen te gaan ook bij tot een globale versterking van de ecosystemen, en dus tot een versterking van de adaptatiecapaciteit en de voedselzekerheid? Of heel concreet: wordt de lokale bevolking er beter van? Wat betreft landbouw komt een gezaghebbend internationaal rapport tot een duidelijke conclusie: enkel een kleinschalige en agro-ecologische landbouw kan een antwoord bieden op de honger in de wereld. Deze vorm van landbouw biedt het meeste garantie op het halen van de millenniumdoelstellingen, produceert het grootste deel van het voedsel op wereldvlak, is het voordeligst voor het milieu en houdt de biodiversiteit in stand.

Terecht benadrukt Van Hauwermeiren dat ontwikkelde landen in het kader van het klimaatverdrag de verplichting erkend hebben om de additionele aanpassing in ontwikkelingslanden te financieren, gezien hun historische verantwoordelijkheid voor de hoge aanpassingskosten en de ongelijke impact van de klimaatverandering op de arme bevolking. Maar dure woorden leiden niet zomaar tot kostbare daden.

Op de klimaatconferentie van Kopenhagen is pijnlijk duidelijk geworden dat de Europese Unie, als ze niet oplet, wegdeemstert op het internationale forum. Er is nood aan een helder en krachtig buitenlands Europees beleid, als we onszelf au serieux nemen. Waarbij principes en grote woorden ook vertaald worden in een consequent beleid. Dat dit niet altijd het geval is, blijkt uit het verhelderend artikel van Ludo De Brabander over de relatie tussen de Europese Unie en Israël. De EU schaart zich officieel achter het internationaal recht en de uitvoering van de resoluties van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. Maar in de toepassing van die principes hanteert de EU op zijn zachtst gezegd een zeer voorzichtige aanpak. Israëlische mensenrechtenschendingen en uitvoerig gedocumenteerde inbreuken op het internationaal humanitair recht worden zelden veroordeeld, laat staan gesanctioneerd. Economische belangen krijgen ook hier voorrang.

Uit dit alles valt één belangrijke les te halen. Overheden en regeringen zijn belangrijk, maar zij zullen niet zorgen voor de noodzakelijke koerswijzigingen als er geen druk komt vanuit de samenleving. Zoals Katrien Van Poeck schrijft, moeten we het maatschappelijk debat terug politiseren op basis van het begrip 'ecologisch burgerschap'. Het beleid verandert enkel maar doordat mensen hun verantwoordelijkheid opnemen als verontwaardigde burgers.

Noot

- 1 Zie <<http://www.nature.com/news/specials/planetaryboundaries/index.html>>